

Sammensatte tekster

Anders Fagerjord,
Institutt for medier og kommunikasjon,
Universitetet i Oslo
Oppgård, 26. januar 2007

1

Sammensatte tekster

Hovedområdet sammensatte tekster viser til et utvidet tekstbegrep der teksten ikke bare satt sammen av ord, men også bilder i et samlet uttrykk. Det innebefatter arbeid med tekster:

- * bildtekster,
- * tegnserier,
- * aviser,
- * reklame,
- * nettsider,
- * sangtekster,
- * film og
- * teater.

Hovedområdet omfatter kritisk vurdering og

2

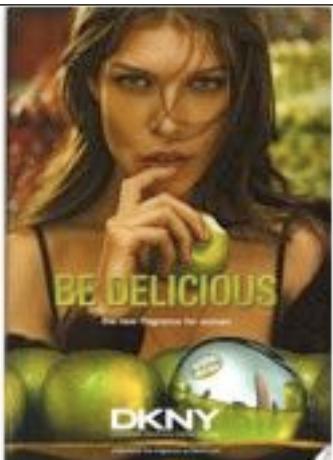
Kunnskapsmål, 10. trinn

Mål for opplæringer

- * bruke ulike medier og fagfaglige i*
- * vurdere estetisk informasjons- o reflektere over
- * gjøre rede for opphavsmitt i*

3

4

Overblikk

1. Multimodal diskurs: en felles grammatikk?
2. Estetiske virkemidler: Stillbilder
 - pause –
3. Estetiske virkemidler: Levende bilder
4. En sammensatt tekst
5. Prinsipper for sammensetning
 - lunsj –
6. Musikkvideo
7. Hva gjør vi nå? Sammensatte tekster i klasserommet

5

Del 1: Felles grammatikk?

6

Multimodal Discourse

Ikke bare en grammatikk for hvert modus, men
en felles, multimodal grammatikk.

Eksempel: innramming

Bilde av en lesebok som skiller den fra originalteksten. På denne måte kan både leser og forfatter skille ut tekster fra bokontext med storhet og

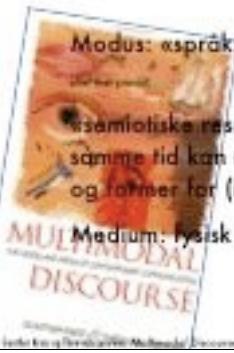
Anders Lærum, University of Oslo

Birthe Kress, Lund University

7

Multimodal?!

Modus: «språk»
eller ikke språk

«semiotiske ressurser som på
samme tid kan realisere diskurser
og former for (inter)aksjoner» (20)

Medium: fysisk materiale

Anders Lærum, University of Oslo

Birthe Kress, Lund University

8

Modus

Modalitet

TEKSTTYPE

9

Felles prinsipper

Mange prinsipper gider igjen fra modalitet til teksttype. Her er noen av dem:

- Blikkfang (elementer som styrer oppmerksomheten)
- Harmoni og kontrast
- Konnotasjoner

10

Del 2: Bilder

11

Hvorfor trykker VG
dette bildet på
førstesiden?

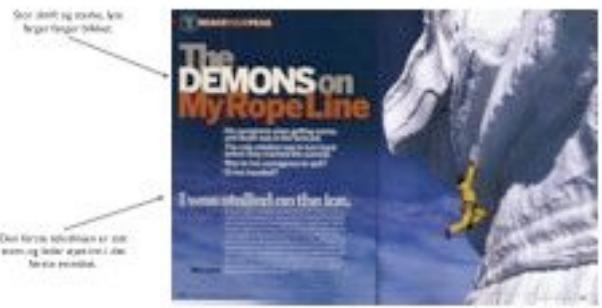
12

Vanlig bildebruk

Beskrive
Forklare
Blikkfang
Konnotasjoner } syns

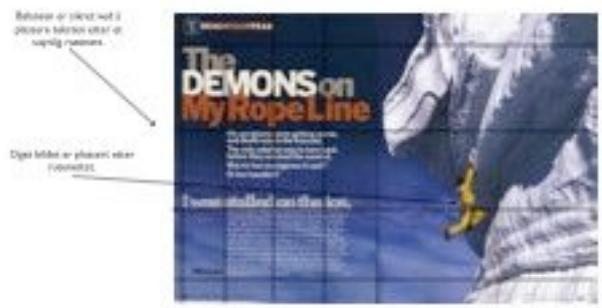
13

Typografi: Blikkfang

14

Typografi: Harmoni

15

Fotografi som bevis

16

Tre typer tegn

Ikoniske tegn

Tegn som er like referansen på en eller annen måte
(gjør at elementet er forståeligt)

Indekser

Tegn som har en typisk fortolkning med referansen
(understøttet)

Symboler

Tilfeldig valgte tegn (medfører)

Charles Lindbergh (1927)

17

Fotografiet er både indeks og ikonisk

18

19

Bilder er alltid fulgt av språk

Språket forankrer og forsterker

Forankring reduserer mangetydighet: hva er dette?

Forsterkning (mer sjeldent): språk og bilde har et komplementært forhold; de forsterker hverandre

Identiteten, identitetside: W.L. Low, Identitetside, i: Ingvar Falck (red.), Politiske artikler og essays, Oslo/Oslo 1981/1982

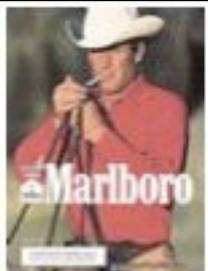
20

Nedre høft. Mytrogen, PCT, Bettan legen, Læge, Helse Norge, 1998.

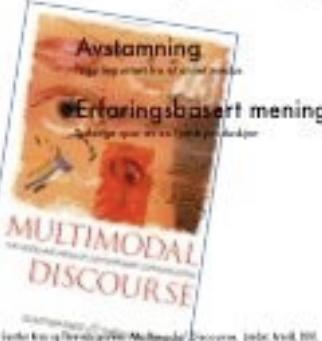
Fotografi: Konnotasjon

21

22

To slags konnotasjon (av mange)

Andrew Kress, University of London

Barbara Kress, Cardiff University

23

Tegninger: stilisering gir overblikk

24

Tegninger kan
forenkle,
overdrive, og vise
umulige synsvinkler

Politiet løste sexflokke

25

Tegningen (kartet) forklarer,
fotografiet bevitner hvor skrekkelig
det faktisk var.

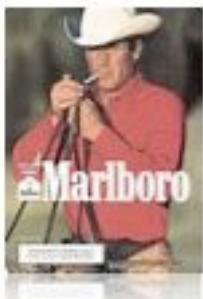

26

27

Bilder

- Blikkfang
- Harmoni og kontrast
- Fotografier som ikon og indeks
- Tegning som stilisert forklaring
- Tegning som karikatur
- Bilder har flerbetydninger, konnotasjoner
- Bilder er alltid forankret av tekst

28

Del 3: Dynamiske modi

29

Vanlig bruk av levende bilder

- Beskrive
- Fortelle
- Blikkfang: det spektakulære
- Engasjere

30

Levende bilder kan vise bevegelse

En film kan vise dikkast hvordan man skal hukke lek eller utfordre en styrkeøvelse.

31

Levende bilder kan vise tidsforløp

32

Dynamiske tekster river publikum med

De fortsetter bare, og holder oppmerksomheten

De er redigert slik at de flyter greit («continuity editing»)

Lyd og bilde (eller ulike lydkilder) klippes på forskjellig sted, så klippene blir mindre merkbare («lydboer»)

33

1. Etableringsbilde viser hvor vi er
2. Etableringsbilde viser personens i forhold til hvertandre
3. Halvtotall av personen som snakker
4. Reverse shot, over skulderen til den vi nettopp så...
5. Ny total, øyenvise match
6. Point of view
7. Reaksjonsbilde

34

Continuity editing

- * 180°-regelen: komeras må bare være på den ene siden av en akse mellom to personer eller aksemøve beveger seg langt. Dette sikrer:
 - * sammenhengende forhold mellom personer og gjestasider i rommet
 - * sammenhengende bevegelsesretning
 - * sammenfallende blikkretning (eyeline match)
- * 30°-regelen: Det må ikke være 30 grader vinkel mellom to kommersinninger før det er umulig å motivet hopper synlig mellom to bilder.
 - * shot/reverse shot
 - * point-of-view shot
 - * klipp i bevegelse
 - * lydbøyer

35

Levende bilder

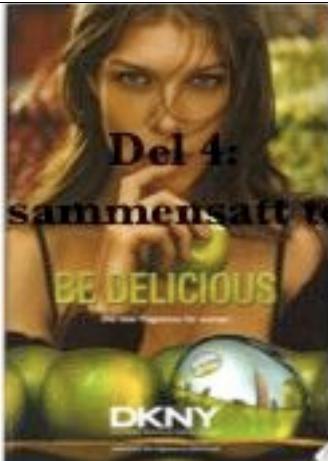
Viser bevegelse i alle detaljer

Viser tid

Viser fortellinger (som er handlingsorientert og tidsorganisert)

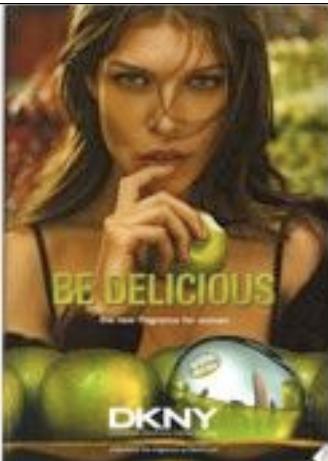
Er redigert så de river deg med

36

Del 4: En sammensatt tekst

37

38

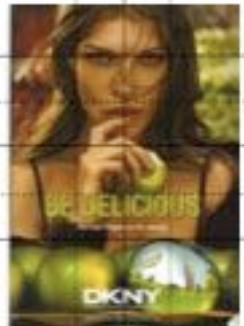
Sammensatt tekst: Harmoni og balanse

Bildet og skriften er nært
symmetrisk komponert.

Den øplegnaa fargen går igjen i
skriften og i bakgrunnen til høyre.

Den øplantede bakgrunnen er
komplementærfargen, og skaper
en liten kontrast. Den blir dessuten
fint til det brune i håret og toppen
modellen har på veg.

Leppestiften har eksakt samme
farge som den røde bakgrunnen.

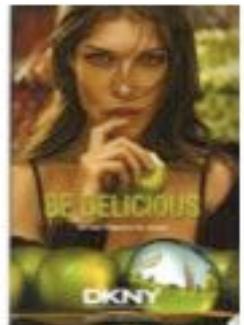

39

Sammensatt tekst: Konnotasjon

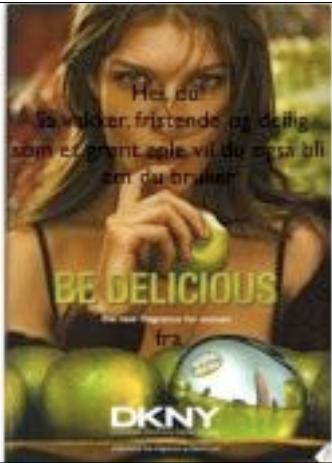
Denotasjon:
En kvinne som spiser et eple,
og en parfyme som heter
eple.

Konnotasjon
(tilleggsvansing):
Eple = sunn og frisk
Eva og kanskje også fra
New York som elte big
apples
Golden Delicious er et
epleslag

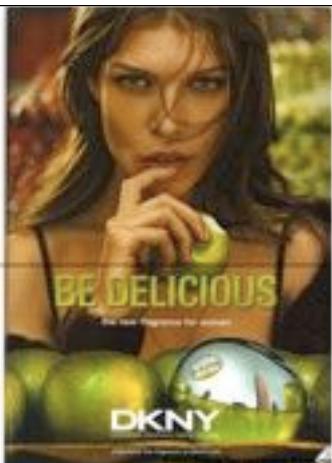
40

Noen
sammensatte
tekster kan
leses som
setninger

41

Ideal

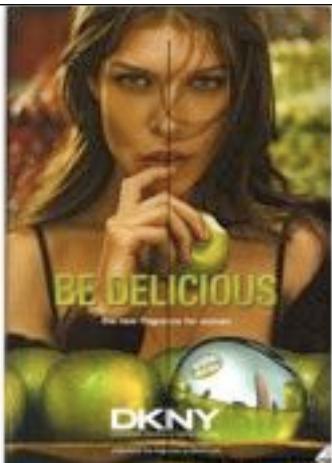

Virkelighet

42

Kjent

Nytt

43

Del 5: Prinsipper for sammensetning

44

Sansene setter grenser

Vi kan bare få med oss språk fra én kilde av gangen

Vi kan bare se på én ting av gangen

Vi kan bare høre på én ting av gangen

Vi kan se og høre samtidig

45

Omslutning

Enten omslutter teksten (typografien) bildet, eller så omslutter bildet teksten

46

Flerstemmighet

Konsonans: stemmenes budskap harmonerer

Dissonans: stommene «kolliderer» med motstridende budskap

Akkompagnement: en stemme er gjerne i forgrunnen, de(n) andre akkompagnerer

Polyfoni: $1 + 1 = 3$

47

Konsonans/dissonans

48

Akkompagnement

49

Akkompagnement

50

Polyfoni

51

Sammensetning

- Sanser
- Språkoppfatning
- Omslutning
- Flerstommighet
- Konsonans
- Dissonans
- Akkompagnement
- Polyfoni

52

Del 6: Musikkvideo

53

54

Musikkvideo er sammensatt!

- Songtekst
- Melodi
- Rytme (groove)
- Sound (instrumentering, harmonikk, stemme)
- Artisten
- Artistens identitet
- Visuelle effekter
- Historien

55

Musikkvideo er ikke film

- Struktur: Vers + refreg (+ historie)
- Klipp: Rytmisk, sangens struktur, visuelle effekter
- «Visuell musikk»: farger som klanger, poetiske bilder, rytme, repetisjon

56

8 velprøvde videoknep

«The Bluffer's Guide to Music Videos»

57

Bandet spiller

The Ramones: «Sonny & She Grrrls»

58

Fortelling

Bob Sinclair: «World in Hand»

59

Illustrere teksten

Madonna: «Material Girl»

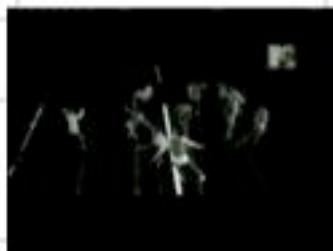
60

Syng i forskjellige klær

Beyoncé Knowles: «Check on It»

61

Dans

Jessie J: «Let Me Take to You/My Love»

62

Visuelle effekter

Mariah Carey: «Habibi»

63

Reklame: scener fra en film

Chris Cornell: «You Know My Name»

64

Humor

Polit. «Stupid Girls»

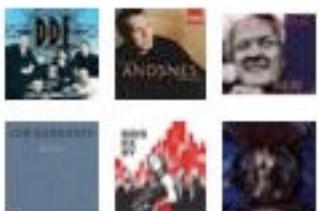
65

8 velprøvde videoknep

- Bandet spiller
- Fortelling
- Illustrere teksten
- Syng i forskjellige klær
- Dans
- Visuelle effekter
- Reklame: scener fra en film
- Humor

66

Musikk er en viktig identitetsmarkør

67

Madonna «Hung up»

68

Time goes by... so slowly
Every little thing that you say or do
I'm hung up
I'm hung up on you
Waiting for your call
Baby night and day
I'm fed up
I'm tired of waiting on you

Time goes by so slowly for those who wait:
No time to breathe
Those who just seem to have all the fun
I'm caught up
I don't know what to do

Time goes by so slowly
Time goes by so slowly
Time goes by so slowly
I don't know what to do

Every little thing that you say or do
I'm hung up
I'm hung up on you
Waiting for your call
Baby night and day
I'm fed up
I'm tired of waiting on you

Ring, ring, ring goes the telephone
The lights are on but there's someone home
Tick tick tock it's a quarter to two
And I'm alone
I'm hangin' up on you

I can't keep on waiting for you
I know that you're still hesitating
Don't try to run away
Cause I'll find my way
You'll come up one day
But if it be too late

Every little thing that you say or do
I'm hung up
I'm hung up on you
Waiting for your call
Baby night and day
I'm fed up
I'm tired of waiting on you

Time goes by... so slowly
I don't know what to do

Every little thing that you say or do
I'm hung up
I'm hung up on you
Waiting for your call
Baby night and day
I'm fed up
I'm tired of waiting on you

69

Systen av en Dansk-Litauisk Dag

70

Musikkvideo

- Musikken
- Teksten
- Bildene
- Artisten
- Ikke film
- Musikken styrer
- Artist og identitet er budskapet

71

Del 7: Hva gjør vi?

72

Kunnskapsmål, 10. trinn

Mål for oppgåringen

- * bruke ulike medier og fagfaglige i...
- * vurdere estetisk informasjon og reflektere over...
- * gjøre rede for opphavsmenn i...

73

Hvilke tekster?

God(e) (kanoniske) tekster

Populære tekster

Aktuelle tekster

Lærerike tekster

74

Studere tekster eller skape tekster?

75

Har du noen gode erfaringer å dele?

76

Fem minutter igjen :-)

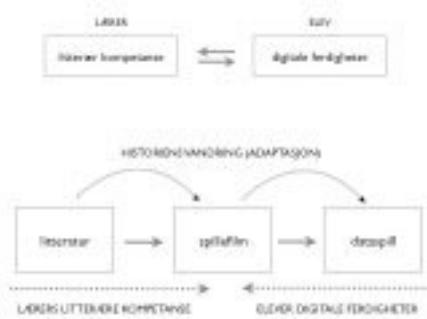
77

Prosjektarbeid om adaptasjon

- Lesrevet fra vanlig undervisning
- Elevene organiserer seg selv
- Søker kunnskap aktivt
- Presenterer til slutt
- Adaptasjon: en fortelling i bok, film og dataspill

78

Utfyllende kompetanser

79

Hvordan vurderer vi elevenes tekster?

- Harmoni?
- Kontrastvirknings?
- Blikkfangeffekt?
- Fornuftig leserekkefølge?
- Hvilke konnotasjoner?
- Konsonans eller dissonans?
- Polyfoni?

80

«The take-away»

- Noen begreper
 - Harmoni/kontrast
 - Konnotasjon
 - Blikkfang
 - Konsonans/dissonans
 - Akkompagnement
 - Polyfoni

81

- Noe dere allerede visste
 - fotografier lyver ikke
 - fotografer lyver i blant
 - tegninger kan forenkle og klargjøre
 - språk trengs før å tolke bilder
 - musikkvideo er både musikk og video (og sangtekst)

82

- Noen begreper
- Noe dere allerede visste
- Noe å tenke over?
- Bevissthet på egen kompetanse?

83

Les mer:

Maagård og Tønnesen: Å lese i alle fag.
Universitetsforlaget, 2006

84

Les mer:

Kjørup: Hvorfor smiler Mona Lisa?
Roskilde universitetsforlag, 1995

85

Les mer:

86

Les mer:

87

anders@fagerjord.no

88